

**Uczniowie
ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE)
w przedszkolu, szkole i placówce oświatowej –
na czym polega rzeczywiste wspieranie
uczniów z różnymi dysfunkcjami
i dostosowanie dla nich wymagań edukacyjnych ?**

Wydział Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych ORE
Jolanta Rafał-Łuniewska

(prezentacja wykorzystana na kursie e-learningowym nt. "Rozpoznawanie ryzyka dysleksji")

Uczniowie wymagający pomocy psychologiczno – pedagogicznej w przedszkolu, szkole i placówce oświatowej

- Uczniowie z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi (np. deficyty rozwojowe, obniżenie możliwości intelektualnych, wady wymowy).
- Uczniowie z niepełnosprawnościami (upośledzenie umysłowe, wady wzroku, wady słuchu, niepełnosprawność ruchowa, autyzm i Zespół Aspergera)
i przewlekle chora.
- Uczniowie niedostosowani społecznie, z zaburzeniami w funkcjonowaniu emocjonalno – społecznym , z trudnościami adaptacyjnymi.
- Uczniowie z trudnościami w nauce, powstałymi na skutek np. zaburzeń i odchyłeń rozwojowych, niepełnosprawności, niedostosowania społecznego, problemów w funkcjonowaniu emocjonalno – społecznym lub niewłaściwego procesu edukacyjnego.

Czego potrzebują od nauczycieli uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych?

Zrozumienia

Akceptacji

Szerokich kompetencji

Więcej wysiłku

Formy pomocy dziecku o specjalnych potrzebach edukacyjnych:

- pomoc terapeutyczna (udział w różnych formach terapii na terenie szkoły lub poza nią np. w terapii psychologicznej, w zajęciach wyrównawczych, rewalidacyjnych, w zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych, w terapii logopedycznej, uczęszczanie do klas terapeutycznych)
- pomoc dydaktyczno-wychowawcza (stosowanie w toku lekcji takich metod czy sposobów oceniania czy takich metod wychowawczych, które ułatwiają uczniowi naukę i społeczne przystosowanie)
- pomoc medyczna (stała opieka odpowiedniego lekarza specjalisty, odpowiednie pomoce „techniczne” np. protezy, okulary, szkła, odpowiednie leczenie – np. w ośrodku rehabilitacyjnym czy sanatorium)
- pomoc socjalna

Co oznacza akceptacja dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?

Uwaga !

Błędne sposoby okazywania akceptacji:

- *koncentracja uczuciowa na dziecku*
- *współczucie graniczące z litością*
- *nadmierna pobłażliwość w sytuacjach zadaniowych*
- *nadmierne chronienie dziecka i przez to wyłączenie go z różnych form aktywności*
- *eksponowanie jego deficytów*
- *karanie za objawy*

Co oznacza akceptacja dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?

Prawidłowe sposoby wyrażania akceptacji:

- przydzielanie różnych zadań na równi innymi osobami (jeżeli tylko to możliwe)
- włączanie we wszystkie zajęcia w toku lekcji i pozalekcyjne, w których może brać udział, nawet jeżeli wymaga to indywidualizacji pracy
- przyznawanie mu różnych znaczących ról na równi z innymi uczniami
- udzielanie mu różnego rodzaju specjalnej pomocy z równoczesnym traktowaniem tej pomocy jako naturalnego świadczenia, a nie jako uciążliwego obowiązku czy jałmużny
- wspieranie go zachętą i jawnie wyrażoną wiarą w jego możliwości radzenia sobie w trudnych sytuacjach
- ukazywanie rówieśnikom jego zdolności, osiągnięć, pozytywnych zachowań, eksponowanie wytworów jego pracy razem z wytworami innych uczniów
- serdeczne odnoszenie się do niego, nawiązywanie z nim więzi emocjonalnej, tak jak z innymi

Jak wspomagać rodziców uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?

- informować o rozwoju dziecka, o jego osiągnięciach i trudnościach, rodzaju potrzebnej pomocy i możliwości jej uzyskania
- uczyć rodziców (przez pokaz, instruktaż, ćwiczenia) umiejętności udzielania dziecku pomocy w domu
- kształtować prawidłowe postawy rodziców wobec dziecka i wzmacniać więzi emocjonalne między rodzicami a dzieckiem
- udzielać rodzicom porad i interwencyjnej pomocy w załatwianiu różnych spraw związanych z usprawnianiem dziecka, zaopatrzeniem go w środki pomocowe, korzystaniem z opieki specjalistów
- aktywizować rodziców do systematycznego współdziałania nie tylko ze szkołą, ale także z innymi instytucjami niosącymi pomoc ich dziecku

Dzieci i młodzież, które mogą ubiegać się o orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego

Uwaga! Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego nie oznacza nauki w szkole specjalnej tylko dostosowanie wymagań edukacyjnych do specyfiki niepełnosprawności danego ucznia w szkole integracyjnej lub ogólnodostępnej, ewentualnie w ośrodku szkolno-wychowawczym, socjoterapeutycznym lub młodzieżowym

- uczniowie z dysfunkcją wzroku (niewidomi i słabowidzący)
- uczniowie z dysfunkcją słuchu (niestyszący lub słabosłyszący)
- uczniowie z autyzmem i z Zespołem Aspergera
- uczniowie z niepełnosprawnością ruchową
- uczniowie z upośledzeniem umysłowym (w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym, głębokim)
- uczniowie niedostosowani społecznie i zagrożeni niedostosowaniem społecznym
- uczniowie ze sprzężoną niepełnosprawnością

Rodzaje opinii wydawanych przez poradnie psychologiczno - pedagogiczne

- opinie o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka
- opinie w sprawie gotowości szkolnej dziecka, które spełniało obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego poza przedszkolem lub oddziałem przedszkolnym
- opinie w sprawie odroczenia obowiązku szkolnego
- opinie w sprawie promowania ucznia kl. I lub II szkoły podstawowej do klasy programowo wyższej w ciągu roku szkolnego
- opinie w sprawie pozostawienia ucznia z kl. I-III szkoły podstawowej na drugi rok w tej samej klasie
- opinia o specyficznych trudnościach w uczeniu się

cd. Rodzaje opinii wydawanych przez poradnie psychologiczno - pedagogiczne

- **opinie w sprawie zwolnienia z nauki drugiego języka obcego**
- **opinie w sprawie objęcia ucznia nauką w klasie terapeutycznej**
- **opinie w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia**
- **opinie w sprawie dostosowania warunków na sprawdzianach i egzaminach do indywidualnych potrzeb ucznia**
- **opinie w sprawie udzielenia zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki**
- **opinie w sprawie przyjęcia ucznia gimnazjum do oddziału przysposabiającego do pracy**
- **opinie w sprawie pierwszeństwa w przyjęciu ucznia z problemami zdrowotnymi do szkoły ponadgimnazjalnej**
- **opinie w sprawie zezwolenia na zatrudnienie młodocianego w celu przyuczenia do pracy lub nauki zawodu**
- **opinie w sprawie objęcia pomocą psychologiczno – pedagogiczną w przedszkolu czy szkole**

Co zawiera opinia psychologiczno – pedagogiczna?

- dane osobowe dziecka
- diagnozę psychologiczną, pedagogiczną, ewentualnie logopedyczną
- stanowisko poradni w sprawie, której dotyczy opinia
- wskazanie odpowiedniej formy pomocy

Źródła wiedzy o uczniu ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Aby rozpoznanie sił i ograniczeń dziecka było możliwe, konieczne jest zgromadzenie o nim rzetelnej wiedzy, z wykorzystaniem różnych źródeł:

- informacji i zaleceń zawartych w opinii/orzeczeniu – właściwe rozumienie zaleceń jest podstawą do prawidłowego organizowania procesu dydaktycznego;
- informacji przekazywanych przez rodziców – oni mają najpełniejszą wiedzę dotyczącą rozwoju dziecka
- informacji specjalistów – cenna może być wiedza pochodząca zarówno od psychologa, pedagoga, w tym pedagoga specjalnego, logopedy, lekarza (pediatry bądź innego specjalisty), rehabilitanta, itp.;
- publikacji i szkoleń.

Ogólne wskazania do pracy z uczniem ze spe

Tworzenie prawidłowych warunków edukacyjnych dla ucznia ze spe.

Nauczyciel powinien dostosować metody i formy pracy z dzieckiem do jego możliwości, uwarunkowanych dysfunkcjami czy sytuacją społeczną. Wiąże się to na przykład z następującymi działaniami:

- dostosowaniem sposobu komunikowania się z uczniem
- zachowaniem właściwego dystansu
- wydłużeniem czasu pracy
- zmianą form aktywności
- dzieleniem materiału nauczania na mniejsze partie, zmniejszeniem liczby zadań do wykonania, zwiększeniem liczby ćwiczeń i powtórzeń materiału;
- częstym odwoływaniem się do konkretności;
- stosowaniem metody poglądowości – umożliwieniem poznawania wielozmysłowego;
- dostosowaniem liczby bodźców związanych z procesem nauczania
- zastosowaniem dodatkowych środków dydaktycznych i środków technicznych
- zapewnieniem uczniowi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi możliwości korzystania z nauki języków obcych na miarę jego potrzeb i możliwości;
- stosowaniem zróżnicowanych kart zadań do samodzielnego rozwiązania
- powtarzaniem reguł obowiązujących w klasie oraz jasnym wyznaczaniem granic i egzekwowaniem ich przestrzegania.

Uczniowie z niepełnosprawnością ruchową

To dzieci i młodzież np. z trwałymi zaburzeniami w rozwoju motoryki małej i dużej, stereotypiami ruchowymi, trudnościami w koordynacji ruchów.

Dostosowania edukacyjne dla ucznia z niepełnosprawnością ruchową

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- **rehabilitacja ruchowa (zwykle w ramach służby zdrowia, ale może też być organizowana w placówkach oświatowych)**
- **znoszenie barier architektonicznych**
- **organizowanie pomocy koleżeńskiej w zakresie samoobsługi, a także w zakresie wyrównywania braków po okresie absencji, ewentualnie udział w zajęciach dydaktyczno – wyrównawczych**
- **ułatwienia „techniczne” podczas pisania (dla dzieci z niedowładami spastycznymi rąk, z zaburzeniami motoryki małej, z ruchami mimowolnymi) – np. mogą pisać na większym formacie, grubszym mazakiem, używać specjalnych nakładek na ołówek czy długopis,**
- **gdy trudności w pisaniu są bardzo duże posługiwać się pomocami (komputerem, klocek literowymi, kartonikami z literami, sylabami, wyrazami**
- **nie wyłączać z tych zajęć, w których dziecko jest mniej sprawne czy mniej samodzielne (taniec na dyskotecę, wycieczki, udział w przedstawieniach)**
- **udział w zajęciach rewalidacyjnych na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz dostosowanie wymagań na sprawdzianach i egzaminach - zgodnie ze wskazaniem zawartymi w orzeczeniu lub zaświadczeniu lekarskim.**

Uczniowie z dysfunkcją wzroku (niewidomi i słabowidzący)

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- dokładne zapoznanie się z diagnozą okulistyczną, uzyskanie informacji na temat możliwego wpływu wady wzroku na funkcjonowanie dziecka i proces dydaktyczny
- rozwijanie na miarę możliwości dziecka percepcji wzrokowej
- uwzględnianie deficytów wzrokowych w procesie dydaktycznym
- zapewnienie odpowiedniego miejsca w klasie
- przypominanie o konieczności stosowania sprzętu optycznego (okulary, lupy, lornetki)
- przygotowywanie dla dziecka specjalnych pomocy dydaktycznych
- uwzględnianie wolniejszego tempa pracy
- gdy wada wzroku jest duża pozwolić na nagrywanie wykładów, zapoznanie się z lekturami poprzez odsłuchiwanie kaset
- organizować zajęcia wychowania fizycznego zgodnie z zaleceniami okulisty
- w razie zmęczenia dziecka, bólu głowy lub oczu zapewnić odpoczynek
- udział w zajęciach rewalidacyjnych na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, dostosowanie warunków sprawdzianów i egzaminów

Uczniowie z wadą słuchu

Czyli dzieci i młodzież niedosłyszające i głuche. Zwykle niedosłuch i głuchota współwystępują z zaburzeniami mowy, co z kolei powodować może wtórnie problemy w funkcjonowaniu emocjonalnym i społecznym.

Dostosowania dla ucznia z dysfunkcją słuchu

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- dokładne zapoznanie się z diagnozą laryngologiczną, ze szczególnym uwzględnieniem informacji na temat wpływu wady słuchu na funkcjonowanie szkolne dziecka
- zwracanie uwagi czy dziecko ma włączony aparat słuchowy i czy jest on sprawny
- uwzględnienie trudności dziecka podczas zajęć dydaktycznych (dzieci te mogą mieć kłopoty z zadaniami wymagającymi czynnego i biernego posługiwania się mową, podczas zajęć rytmicznych, muzycznych, nauki języków obcych, dlatego dziecko z wadą słuchu może być zwolnione z nauki drugiego języka obcego)
- stworzenie optymalnych warunków odbioru mowy w klasie szkolnej
- pamiętać o tym, że dziecko z wadą słuchu nie potrafi albo jest mu bardzo trudno robić kilka rzeczy na raz
- zwracać uwagę na czytanie ze zrozumieniem
- usprawniać funkcje słuchowe odpowiednio do możliwości dziecka
- jeżeli funkcje te są trwale zaburzone w procesie dydaktycznym stosować metody wymagające raczej korzystania z percepcji wzrokowej
- udział w zajęciach rewalidacyjnych na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, dostosowanie warunków sprawdzianów i egzaminów

Uczniowie z upośledzeniem umysłowym

Można wyróżnić 4 poziomy upośledzenia umysłowego:

- upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim
- upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym
- upośledzenie umysłowe w stopniu znacznym
- upośledzenie umysłowe w stopniu głębokim

Uczniowie z upośledzeniem umysłowym

Uczniowie z lekkim upośledzeniem umysłowym mają problemy z myśleniem logicznym, abstrakcyjnym, matematycznym, analogicznym; zwykle słabszą pamięć logiczną, natomiast pamięć mechaniczną i skojarzeniową może być na przeciętnym poziomie. Zasób słów ubogi, słownictwo bierne jest bogatsze od czynnego, zwykle pojawiają się problemy w koncentracji uwagi. Z powodu tych deficytów mają trudności w opanowaniu treści z zakresu podstawy programowej. Często też trudniej im kontrolować emocje. Zazwyczaj są krytyczni wobec siebie, dostrzegają, że różnią się od otoczenia, a porównania z rówieśnikami mogą wpływać na obniżenie ich samooceny

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla ucznia z upośledzeniem umysłowym w st. lekkim

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- wszechstronna stymulacja rozwoju funkcji poznawczych oraz wzbogacanie zasobu słownictwa na miarę możliwości dziecka podczas zajęć rewalidacyjnych i dydaktycznych
- zindywidualizowanie metod pracy z uczniem, sposobu sprawdzania wiadomości i ich oceniania, również podczas egzaminów zewnętrznych
- włączanie w różne formy aktywności, wspieranie mocnych stron, dostrzeganie i nagradzanie osiągnięć – w celu budowania pozytywnej samooceny i motywowania do nauki

Uczniowie z lekkim upośledzeniem umysłowym realizują tę samą podstawę programową, co dzieci w normie intelektualnej, ale na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego nauczyciel dostosowuje wymagania do możliwości dziecka, orzeczenia do tego typu kształcenia wydawane są przez publiczne poradnie psychologiczno -pedagogiczne. Mają także prawo do udziału w zajęciach rewalidacyjnych oraz dostosowania wymagań egzaminacyjnych.

Uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym

Uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu

umiarkowanym i znacznym – mają zaburzone funkcje poznawcze, szczególnie procesy myślenia (na poziomie konkretno – obrazowym), szczególne trudności mają z rozumieniem pojęć abstrakcyjnych, osłabiona jest pamięć logiczna, mechaniczna i skojarzeniowa oraz percepcja wzrokowa i słuchowa, mają problemy z dowolnym kierowaniem procesów uwagi, ich rozwój psychomotoryczny zwykle jest opóźniony, zasób słownictwa ubogi, często występuje wada wymowy. Mogą mieć trudności z kontrolowaniem emocji, zwykle są mało krytyczni wobec siebie, nie dostrzegają swoich trudności, mogą mieć problemy z rozpoznawaniem niebezpieczeństwa, łatwo ulegają wpływom.

Dostosowania wymagań edukacyjnych dla ucznia z upośledzeniem w st. umiarkowanym i znacznym

Zasady postępowania i formy pomocy:

- udział w zajęciach rewalidacyjnych z przeznaczeniem na wszechstronną stymulację rozwoju psychomotorycznego
- wyjaśnianie reguł i zasad obowiązujących w społeczeństwie i wdrażanie do ich przestrzegania, kształtowanie odporności na negatywne wpływy środowiska
- dążenie w pracy z dzieckiem do uzyskania przez niego jak największej autonomii na miarę jego możliwości.
- ćwiczenie porozumiewania się z otoczeniem w najpełniejszy dla dziecka sposób; werbalny lub pozawerbalny.
- poznawanie przez ucznia alternatywnych lub wspierających metod porozumiewania się, jeśli uczeń napotyka trudności w słownym porozumiewaniu się.
- wdrażanie do uczestniczenia na równi z innymi członkami społeczności, do której należy w różnych formach życia społecznego, zachowując prawo do swojej inności. Dążenie do tego min. poprzez uczenie zasad współistnienia społecznego, umożliwienie uczestniczenia w różnorodnych wydarzeniach społecznych, kulturalnych, przybliżanie tradycji i obyczajów lokalnych, narodowych.
- wyrabianie dbałości o zdrowie, np.: przyjmowanie właściwej pozycji ciała przy nauce, utrwalanie prawidłowych nawyków żywieniowych i higienicznych

Uczniowie z upośledzeniem w stopniu umiarkowanym i znacznym

Uwaga! Dziecko z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym realizuje odpowiednie kształcenie specjalne na podstawie orzeczenia publicznej poradni psychologiczno – pedagogicznej, nie bierze udziału w sprawdzianie w kl. VI ani w egzaminie gimnazjalnym, może kontynuować naukę w szkole ponadgimnazjalnej przysposabiającej do pracy lub w szkole specjalnej dla osób upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym.

Uczniowie z upośledzeniem w stopniu głębokim

Uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim – stosunkowo często oprócz upośledzenia funkcji poznawczych występują u nich zaburzenia w zakresie motoryki małej i dużej, wady wzroku, słuchu, schorzenia CUN. Dzieci te mają ograniczony kontakt z otoczeniem, często brak u nich uwagi dowolnej, a uwagę mimowolną aktywizują tylko silne bodźce, słabo rozwinięta jest mowa czynna i bierna, ograniczona samoobsługa lub jej brak, bardzo niskie zdolności uczenia się. Osoby głęboko upośledzone umysłowo wymagają stałej opieki i kontroli, nie rozpoznają niebezpieczeństwa, nie sygnalizują większości swoich potrzeb.

Dostosowania edukacyjne dla ucznia z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- udział w zajęciach rewalidacyjno – wychowawczych (indywidualnych lub zespołowych) dla osób w wieku 3 – 24 lat
- naukę nawiązywania kontaktów oraz komunikowania się z otoczeniem w sposób odpowiedni do możliwości i potrzeb dziecka, kształtowanie gotowości do nawiązywania kontaktów
- usprawnienie psychoruchowe w zakresie:
  - dużej motoryki: w aspekcie postawy ciała, poruszania się oraz koordynacji ruchów,
  - małej motoryki: koordynacji ruchów rąk, koordynacji wzrokowo- ruchowej, manipulacji,
  - zdobycie maksymalnej dla dziecka samodzielności w podstawowych sferach życia min. rozwijanie samodzielności w zakresie poruszania się, jedzenia, picia, mycia rąk, ubierania się i rozbierania
- polisensoryczne poznawanie otoczenia, w którym funkcjonuje dziecko, wzbudzanie zainteresowania środowiskiem, w którym żyje oraz kształtowanie umiejętności funkcjonowania w otoczeniu
- rozwijanie świadomości własnego ciała a także wyrabianie orientacji w schemacie własnego ciała i orientacji przestrzennej
- kształtowanie zachowań społecznych
- wyzwalamie spontanicznej aktywności poprzez dostarczanie zróżnicowanych bodźców
- uczenie umiejętności współżycia w grupie
- rozwijanie współdziałania, przyjemności z kontaktu fizycznego i zaufania do innych
- rozwijanie umiejętności naśladowania

Uczniowie z autyzmem i z Zespołem Aspergera

Autyzm – specyficzne zaburzenie rozwojowe pojawiające się do 3-go roku życia, zwykle po 1-szym roku.

Dziecko autystyczne:

- nie nawiązuje kontaktu uczuciowego, emocjonalnego z otoczeniem, odmawia współpracy,
- zwykle nie próbuje się porozumiewać z innymi ludźmi, żyje jakby „obok”, we własnym świecie, jeżeli porozumiewa się – często ma własny język
- nie lubi dotyku, przytulania
- zachowuje się w sposób sztywny stereotypowy, ma ulubione zabawy, specyficzne zainteresowania i tylko zgodnie z nimi chce spędzać czas, nie lubi zmian

Dostosowania edukacyjne dla ucznia z autyzmem

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- „podążanie za”
- holding
- terapia behawioralna
- dostosowanie form i metod pracy do specyfiki funkcjonowania dziecka
- kształcenie specjalne dla dzieci z autyzmem (orzeczenia wydawane są jedynie przez wytypowane poradnie specjalistyczne), udział w zajęciach rewalidacyjnych oraz dostosowanie warunków sprawdzianów i egzaminów, zwolnienie z nauki drugiego języka obcego.
- w klasach I-III (w szkole ogólnodostępnej) istnieje możliwość od września 2014r. zatrudnienia asystenta dla ucznia z autyzmem, zatrudnia go organ prowadzący szkołę, jednak Zespół nauczycieli musi wskazać taką potrzebę w IPET (Indywidualnym Programie Edukacyjno-Terapeutycznym)

Uczeń z Zespołem Aspergera (ZA)

Zespół Aspergera jest jednym z kręgu autyzmu całościowych zaburzeń rozwoju, które łączą objawy w kilku podstawowych sferach:

- kontaktów społecznych,
- komunikacji społecznej,
- zachowań i zainteresowań,
- nadwrażliwości sensorycznej na różnego rodzaju bodźce.

Cechą charakterystyczną tego zespołu jest dobry rozwój mowy w zakresie słownictwa i gramatyki oraz obecność wąskich specyficznych zainteresowań typu intelektualnego, czyniących z dotkniętych nim dzieci rodzaj małych ekspertów w interesującej je dziedzinie. Mają ponadto:

- Obsesyjne zainteresowania
- Trudności w akceptowaniu zmian
- Trudności z mową i zapamiętywaniem słów
- Zaburzenia interakcji społecznych
- Niezgrabność ruchową, problemy z zadaniami manualnymi
- Zaburzenia integracji sensorycznej

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla ucznia z Zespołem Aspergera

Nauczyciel powinien:

- starać się podnosić samoocenę dziecka z ZA w celu zwiększenia poczucia jego własnej wartości, efektywności pracy i możliwości osiągnięcia sukcesu;
- włączać wszelkie metody aktywizujące na lekcjach, omawiać na bieżąco wszystkie problemy natury wychowawczej;
- w miarę możliwości przy pomocy psychologa stworzyć swoistego rodzaju grupę wsparcia dla rodziców dziecka w celu wymiany doświadczeń, wspólnego konstruktywnego rozwiązywania aktualnych problemów;
- kryteria oceny dziecka z ZA nie powinny odbiegać od oceny jego zdrowych rówieśników, gdyż zazwyczaj ma normę intelektualną, a ponadto posiada szczególne uzdolnienia w ramach przedmiotów, które go interesują;
- nauczyciel powinien bazować na mocnych stronach ucznia, a rozwijać słabsze, a także bardzo dbać o sferę emocjonalno-motywacyjną ucznia z ZA;
- ocenę z zachowania wystawiać mając na uwadze specyfikę ZA;
- wspierać zainteresowania i uzdolnienia ucznia, dawać możliwość wykazania się na forum klasy.;
- planować pracę z dzieckiem oraz opanowywać niepokój w szkolnym chaosie.

(Polecana jest publikacja J. Świącickiej –*Uczeń z zespołem Aspergera. Praktyczne wskazówki dla nauczyciela*. Kraków 2010)

Uczniowie z obniżonymi możliwościami intelektualnymi, wymagający dostosowania wymagań do ich możliwości

czyli dzieci z możliwościami intelektualnymi kształtującymi się poniżej przeciętnej, ale nie na poziomie upośledzenia umysłowego. Zależnie od rodzaju deficytów dzieci te wymagają różnych form pomocy.

Dostosowania wymagań edukacyjnych dla uczniów z obniżonymi możliwościami intelektualnymi.

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- dostosowanie procesu dydaktycznego i wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia – na podstawie opinii poradni psychologiczno - pedagogicznej
- udział w zajęciach korekcyjno – kompensacyjnych, dydaktyczno – wyrównawczych, tworzenie klas terapeutycznych w celu stymulowania rozwoju poznawczego i zmniejszania trudności w opanowaniu wiadomości i umiejętności szkolnych
- dostrzeganie mocnych stron, pozytywnych działań, starań w zakresie wyrównywania braków – w celu budowania pozytywnej samooceny i motywowania do nauki

Uczniowie z deficytami rozwojowymi w zakresie niektórych funkcji poznawczych (w normie intelektualnej)

czyli np. dzieci i młodzież ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją rozwojową lub z grupy ryzyka dysleksji). Są to uczniowie, którzy przy prawidłowych możliwościach intelektualnych, na skutek zakłóceń rozwojowych (np. deficytów w percepcji lub pamięci wzrokowej lub słuchowej, obniżonej sprawności manualnej) mają kłopoty z opanowaniem podstawowych technik szkolnych, szczególnie czytania i pisania (dysleksja, dysgrafia, dysortografia), mogą też mieć trudności z nauką matematyki (tzw. dyskalkulia). Jeżeli dziecko ma różnorodne znaczne deficyty rozwojowe i duże trudności w pisaniu i czytaniu, mówimy wówczas o głębokiej dysleksji.

Dostosowania edukacyjne dla ucznia ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- wczesna diagnoza i terapia w formie zajęć korekcyjno – kompensacyjnych, w razie potrzeby także logopedycznych
- w razie utrzymywania się zaburzeń – **systematyczna terapia pedagogiczna** nastawiona na wyrównywanie deficytów zgodnie z zaleceniami zawartymi w opinii psychologiczno - pedagogicznej, doskonalenie podstawowych technik szkolnych, utrwalanie zasad ortografii
- instruowanie rodziców w jaki sposób mogą pracować z dzieckiem
- dostosowanie procesu dydaktycznego oraz sposobu sprawdzania wiadomości i kryteriów oceniania do potrzeb edukacyjnych i możliwości ucznia na podstawie opinii poradni
- możliwe jest zwolnienie ucznia z głęboką dysleksją z nauki drugiego języka obcego

Uczniowie z deficytami rozwojowymi w zakresie niektórych funkcji poznawczych

Uwaga! Udzielanie pomocy dzieciom z deficytami rozwojowymi jest konieczne, ponieważ trudności w nauce mogą powodować: stopniowe obniżenie motywacji do nauki, narastanie zaburzeń emocjonalnych (lęk, agresja, negatywistyczna postawa wobec szkoły), wtórne trudności w rozwoju poznawczym.

Uczniowie z zaburzeniami rozwoju mowy (opóźniony rozwój mowy, afazja, wady wymowy, niepłynność mowy)

Możliwe formy pomocy:

- terapia logopedyczna na terenie szkoły i/lub poradni
- dostosowanie wymagań edukacyjnych do możliwości ucznia na podstawie opinii poradni psychologiczno – pedagogicznej
- wspieranie ucznia w związku z ryzykiem trudności w funkcjonowaniu emocjonalno - społecznym

Uczniowie z poważnymi zaburzeniami w komunikowaniu się

Termin *uczniowie z poważnymi zaburzeniami w porozumiewaniu się* obejmuje kilka grup dzieci:

- a) grupę ekspresji językowej, to znaczy tych, którzy słyszą i rozumieją mowę, jednak nie mogą jej używać w ogóle i do ekspresji potrzebują alternatywnych form języka.
- b) grupę języka alternatywnego, której przedstawiciele mają problem zarówno z rozumieniem mowy jak też z językową ekspresją werbalną; aby porozumiewać się z nimi językowo, dla całego procesu trzeba ustanowić **język alternatywny**: formę komunikacji, dzięki której osoby te nauczą się rozumieć przekaz innych i na bazie tej umiejętności same zaczną jej używać.
- c) grupę wsparcia językowego; są w niej dzieci i młodzież, które rozumieją mowę i podejmują próby mówienia, jednak przekaz werbalny nie jest zrozumiały i adekwatny do potrzeb oraz możliwości poznawczych i społecznych dziecka. Dla nich język alternatywny ma stanowić uzupełnienie lub wsparcie języka mówionego.

Każdy uczeń z zaburzeniami komunikacji językowej potrzebuje:

- właściwej, rzetelnej diagnozy i decyzji specjalistów o zastosowaniu alternatywnych lub wspomagających metod komunikacji (AAC) już na poziomie wczesnego wspomagania lub co najmniej – edukacji przedszkolnej,
- pomocy w nauce rozumienia i ekspresji na poziomie przedjęzykowym i językowym,
- indywidualnego systemu komunikacji językowej opartego na znakach językowych,
- stałej opieki terapeuty, który potrafi budować indywidualny system komunikacji dla dziecka,
- czasu na uczenie się alternatywnej lub wspomagającej formy komunikacji, zarówno w grupie (klasie) w której uczestniczy, jak też na zajęciach indywidualnych,
- nauczycieli, którzy będą używać języka alternatywnego, respektować oraz rozwijać system komunikowania się ucznia,
- procesu dydaktycznego, który uwzględnia i wykorzystuje specyficzny sposób komunikowania się dziecka,
- dostępu do materiałów dydaktycznych wykorzystujących alternatywny język,
- urządzeń technicznych (komunikatorów) oraz komputera zaopatrzonego w specjalistyczne peryferia, oprogramowanie pozwalające operować językiem alternatywnym zintegrowane z syntezatorem mowy,
- specjalnych wytycznych dotyczących nauczania języków obcych,
- możliwości odpowiedniego dostosowania sprawdzianów i egzaminów.

Uczniowie przewlekle chorzy

Sposoby postępowania i formy pomocy

- zebranie informacji na temat choroby dziecka i jej wpływu na funkcjonowanie szkolne, dostosowanie sposobu pracy z dzieckiem i wymagań szkolnych na podstawie zaświadczenia lekarskiego i/lub opinii psychologiczno - pedagogicznej
- jeżeli choroba znacznie utrudnia lub uniemożliwia uczęszczanie dziecka do szkoły – organizowanie nauczania indywidualnego, co w myśl rozporządzenia jest możliwe gdy nieobecność w szkole spowodowana chorobą potrwa co najmniej 30 dni, w miarę możliwości należy wówczas zapewnić dziecku kontakt z rówieśnikami i udział w życiu szkoły
- pomoc w wyrównywaniu zaległości w nauce, wynikających z absencji chorobowej – w formie pomocy koleżeńskiej lub zajęć dydaktyczno – wyrównawczych
- organizowanie takich form aktywności i gromadzenia doświadczeń poznawczych , jakie są dla dziecka dostępne, nie wyłączać go pochopnie z zajęć
- uwzględnianie w procesie dydaktycznym zmiennego samopoczucia i sprawności psychofizycznej dziecka
- w okresie zaostrzenia choroby nie obciążać dziecka dodatkowymi stresami(testami, klasówkami), zmniejszać stopień trudności zadań ; wiadomości sprawdzać raczej w okresach poprawy stanu zdrowia i samopoczucia
- umożliwienie choremu uczniowi jak najpełniejszego wypoczynku w czasie przerwy
- dbanie o prawidłowe relacje z rówieśnikami

Uczniowie szczególnie uzdolnieni

Sposoby postępowania i formy pomocy:

- dostrzegać uzdolnienia dzieci i zachęcać je do ich rozwijania
- jeżeli uzdolnienia mają charakter wybiórczy można rozwijać je poprzez udział w kołach zainteresowań, indywidualną pracę pod kierunkiem nauczyciela, naukę danego przedmiotu w klasach wyższych po uzyskaniu opinii w sprawie indywidualnego toku nauki
- możliwe jest promowanie ucznia klasy I lub II szkoły podstawowej do klasy programowo wyższej na wniosek rodziców i po uzyskaniu pozytywnej opinii wychowawcy klasy lub na wniosek wychowawcy i za zgodą rodziców
- nauka w tzw. gimnazjach akademickich
- zachęcanie do udziału w olimpiadach, turniejach, konkursach przedmiotowych, przygotowywanie do udziału w nich
- system stypendialny

Uczniowie niedostosowani społecznie – sposoby postępowania i formy pomoc

- jasne określanie obowiązujących norm i konsekwentne ich przestrzeganie
- omawianie niewłaściwych zachowań raczej w kontakcie indywidualnym niż na forum klasy
- szukanie przyczyn niewłaściwych zachowań
- zachęcanie do korzystania z pomocy psychologicznej
- kierowanie sprawy do sądu w przypadku rodziny dysfunkcyjnej
- proponowanie różnych prospołecznych działań
- dostrzeganie i nagradzanie pozytywnych zachowań, a nie tylko piętnowanie negatywnych
- udział w zajęciach socjoterapeutycznych
- udział w zajęciach rewalidacyjnych po uzyskaniu orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na zaburzenia zachowania, niedostosowanie społeczne, zagrożenie niedostosowaniem społecznym, zagrożenie uzależnieniem

Uczniowie sprawiający trudności wychowawcze

Możliwe jest wydanie orzeczenia dla uczniów z niedostosowaniem społecznym, zagrożonych niedostosowaniem społecznym i zagrożonych uzależnieniem i korzystanie przez tych uczniów z zajęć rewalidacyjnych lub socjoterapeutycznych.

Dzieci z zaburzeniami emocjonalnymi lub z zaburzeniami psychicznymi mogą uzyskać opinię psychologiczno – pedagogiczną , na podstawie której możliwe jest udzielanie im pomocy i wsparcia na terenie szkoły, np. dla ucznia z ADHD.

Uczeń z ADHD

- Uczniowie z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej ADHD (ang. Attention Deficit Hyperactivity Disorder) to grupa dzieci, które charakteryzują się problemami w zakresie zachowania przystosowawczego. Uczniowie z ADHD w polskim systemie oświatowym otrzymują opinie z poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Uczniowie z ADHD przejawiają wiele zaburzeń utrudniających im naukę w klasie szkolnej:

- nie są w stanie skoncentrować się na szczegółach podczas zajęć lub w czasie wykonywanej pracy,
- mają trudności z utrzymaniem uwagi na zadaniach i grach,
- często nie stosują się do podawanych kolejno instrukcji i mają kłopoty z dokończeniem zadań i wypełnianiem codziennych obowiązków,
- często mają trudności ze zorganizowaniem sobie pracy,
- często gubią rzeczy niezbędne do pracy lub innych zajęć,
- łatwo rozpraszają się pod wpływem zewnętrznych bodźców,
- często nie są w stanie usiedzieć w miejscu,
- często chodzą po pomieszczeniu lub wspinają się na meble w sytuacjach, gdy jest to zachowanie niewłaściwe,
- często są nadmiernie gadatliwi,
- często mają kłopoty z zaczekaniem na swoją kolej,
- często przerywają lub przeszkadzają innym (wtrącają się do rozmowy lub zabawy).

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla ucznia z ADHD

W pracy szkolnej uczniowie z ADHD wymagają od nauczycieli:

- poznania i zrozumienia specyficznych zachowań i emocji dziecka,
- akceptacji, pozytywnego wsparcia, nasilonej (w stosunku do innych uczniów) uwagi i zainteresowania,
- zapewnienia pomocy przy wchodzeniu w grupę rówieśniczą,
- ustalenia i systematyzacji oczekiwań i wymagań (z uwzględnieniem trzech zasad: regularność, rutyna, repetycja),
- elastyczności pracy w grupie, dającej możliwość dodatkowej aktywności rozładowania emocji,
- bliskiej współpracy z rodzicami.

W pracy z uczniem z ADHD nauczyciel powinien zwrócić uwagę na:

- organizację środowiska zewnętrznego (porządek, ograniczenie bodźców),
- stosowanie wzmocnień (pochwała, nagroda),
- ograniczenie stosowania drastycznych środków wychowawczych (izolacja, „walki słowne”),
- skuteczne komunikowanie (krótkie instrukcje, powtarzanie),
- rutynę codziennych obowiązków,
- konsekwencję w postępowaniu,
- nawiązanie pozytywnego kontaktu emocjonalnego z uczniem,
- ustalenie obowiązującego systemu norm i zasad.

Podsumowanie- co jest najistotniejsze w pomaganiu dziecku?

- wczesne wykrywanie zaburzeń
- współpraca z rodzicami
- interdyscyplinarność w pomaganiu
- organizowanie jak najszerszej oferty pomocy na terenie szkoły
- dbanie o rozwój społeczny